

Sygn. akt II CZ 101/13

POSTANOWIENIE

Dnia 23 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Barbara Myszka

w sprawie z wniosku A. R.
przy uczestnictwie W. R. i in.,
o dział spadku i zniesienie współwłasności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 23 stycznia 2014 r.,
zażalenia uczestniczki postępowania K. N.
na postanowienie Sądu Okręgowego w K.
z dnia 3 września 2013 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

A. R. wniósł o dokonanie działu spadku po J. R. i o zniesienie współwłasności. We wniosku podał, że w skład spadku wchodzi nieruchomości położone w T., dla których prowadzone są księgi wieczyste o numerach [...]. Sąd Rejonowy, do którego wpłynął wniosek, po uzyskaniu wiadomości o toczącym się przed tym Sądem, na skutek pozwu K. N., postępowaniu w mogącej mieć wpływ na wynik sprawy o dział spadku sprawie o uzgodnienie stanu prawnego ujawnionego w księgach wieczystych [...] z rzeczywistym stanem prawnym, połączył tę sprawę ze sprawą działową.

W pozwie o uzgodnienie treści ksiąg wieczystych z rzeczywistym stanem prawnym K. N. określiła wartość przedmiotu sporu na 50.100 zł.

Sąd Rejonowy ze względu na konieczność ustalenia, czy nieruchomość, dla której prowadzona jest księga wieczysta [...], oraz nieruchomość, dla której prowadzona jest księga wieczysta [...], wchodzi w skład spadku po J. R., a ściślej, w jakim zakresie ich własność wchodzi w skład tego spadku, ograniczył postępowanie dowodowe tylko do związanych z tym kwestii. Postanowieniem wstępnym z dnia 11 lutego 2013 r. Sąd Rejonowy ustalił, że w skład spadku po J. R. wchodzi nieruchomość rolna położona w T. o powierzchni 3, 0454 ha (nr księgi wieczystej [...]), której współwłaścicielką jest m.in. N. w 3/40, oraz nieruchomość rolna położona w T. o powierzchni 1, 0379 ha (nr księgi wieczystej [...]), której współwłaścicielką jest m.in. K.N. w 3/40.

K. N. zaskarżyła to postanowienie apelacją. Nawiązując do swych wcześniejszych twierdzeń, domagała się w apelacji ustalenia jej udziału we własności nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta [...], w wysokości 1/3 (16/48), a we własności nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta [...], w wysokości 1/6 (16/96). Wartość zaskarżenia w apelacji określiła na 50 100 zł.

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 17 maja 2013 r. oddalił apelację.

W skardze kasacyjnej na to postanowienie K. N. określiła wartość zaskarżenia na 150 300 zł.

Postanowieniem z dnia 3 września 2013 r. Sąd Okręgowy odrzucił skargę kasacyjną. Uznał ją za niedopuszczalną ze względu na zbyt niską wartość

przedmiotu zaskarżenia – nieosiągającą progu określonego w art. 519¹ § 4 pkt 4 k.p.c. (kwota stu pięćdziesięciu tysięcy złotych). Wprawdzie suma określająca wartość przedmiotu zaskarżenia podana w skardze przez uczestniczkę była nawet wyższa od tej kwoty, ale to wskazanie, uwzględniając wartość przedmiotu zaskarżenia podaną w apelacji i specyfikę spraw działowych w zakresie dotyczącym oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, było nieprawidłowe i jako takie mogło być zweryfikowane przez Sąd Okręgowy.

W zażaleniu na postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 3 września 2013 r. uczestniczka zakwestionowała zasadność odrzucenia skargi kasacyjnej. Wskazała, że podana przez nią kwota 150 300 zł jako wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego odpowiada, w jej ocenie, wartości przedmiotu działu. Podanie tej kwoty jako wartości przedmiotu zaskarżenia było prawidłowe, dlatego że w skardze zakwestionowana została sama zasada działu. Niezależnie od tego uczestniczka postawiła zarzut alternatywny, że ze względu na przewidziany co do zasady procesowy tryb rozpoznawania takich spraw jak spór będący przedmiotem zaskarżenia kasacyjnego, w jej ocenie, o dopuszczalności wniesionej skargi w zakresie związanym z wartością zaskarżenia powinien rozstrzygać nie art. 519¹ § 4 pkt 4 k.p.c., lecz art. 398² §1 k.p.c., ustalający właściwy w tym względzie próg na kwotę 50 000 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W odniesieniu do sporów, które zgodnie z art. 618 §1 w związku z art. 685 i 688 k.p.c. podlegają rozpoznaniu w sprawie o dział spadku, podobnie jak w odniesieniu do sporów, które zgodnie z art. 618 §1 k.p.c. podlegają rozpoznaniu w sprawie o zniesienie współwłasności, wyłania się kwestia, czy spory te, mimo objęcia ich postępowaniem o dział spadku lub postępowaniem o zniesienie współwłasności (czyli tzw. postępowaniem działowym), zachowują swoją odrębność w stosunku do tego postępowania, z tą konsekwencją, że o dopuszczalności w nich skargi kasacyjnej od postanowienia wstępnego ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia rozstrzyga art. 398² § 1 k.p.c., dotyczący procesu, czy też tracą one swoją odrębność, wtapiając się w postępowanie działowe, z tym skutkiem, że o dopuszczalności w nich skargi

kasacyjnej od postanowienia wstępnego ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia rozstrzyga art. 519¹ § 4 pkt 4 k.p.c., dotyczący postępowań działowych. W orzecznictwie aprobatę zyskało drugie stanowisko, tj. uzależniające dopuszczalność skargi kasacyjnej od postanowienia wstępnego w sporze objętym postępowaniem działowym od osiągnięcia przez wartość zaskarżenia kasacyjnego progu określonego w art. 519¹ § 4 pkt 4 k.p.c., czyli kwoty 150 000 zł (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 26 kwietnia 2001 r., II CZ 13/01, 14 stycznia 2010 r., IV CZ 112/09 i 7 grudnia 2012 r., III CSK 288/12).

W sprawach działowych (do których należą także sprawy o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami) obowiązek podania we wniosku o wszczęcie postępowania wartości przedmiotu sprawy (art. 511 w związku z art. 187 § 1 pkt 1 i art. 19 § 2 k.p.c.), a w apelacji - wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 368 § 2 w związku z art. 19 § 2 i art. 13 § 2 k.p.c.), został zmodyfikowany przez art. 684, 567 § 3 i art. 619 § 1 k.p.c. Zgodnie z tymi przepisami, ustalenie wartości dzielonego majątku należy do sądu. Sąd *meriti* powinien, działając z urzędu, wartość tę ustalić. Nie wiąże go w tym względzie stanowisko współwłaścicieli (współuprawnionych)

Podobnie jest, gdy chodzi o określenie wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego. Wskazana w skardze wartość przedmiotu zaskarżenia nie jest wiążąca dla sądu drugiej instancji, ani dla Sądu Najwyższego. Może więc zostać – jak trafnie przyjął Sąd Okręgowy - poddana weryfikacji na podstawie akt sprawy z pominięciem zasad określonych w art. 25 i 26 k.p.c. (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 24 maja 2001 r., IV CZ 20/01, 21 listopada 2001 r., I CZ 152/01, 6 listopada 2002 r., III CZ 98/02, 18 maja 2006 r., IV CZ 34/06, i 15 kwietnia 2010 r., II CZ 114/09).

Przyjmuje się, że wartością przedmiotu zaskarżenia w sprawach działowych jest wartość konkretnego interesu skarżącego. Z reguły wartość ta nie przekracza - nawet gdy zakwestionowano orzeczenie w całości - wartości udziału skarżącego uczestnika. Tylko wyjątkowo jest inaczej, gdy uczestnik podważa zasadę podziału, objęcie lub nieobjęcie orzeczeniem poszczególnych składników albo rozliczenie nakładów na wspólną rzecz i pożytków, jakie ona przyniosła (por. postanowienia

Sądu Najwyższego z dnia: 5 kwietnia 2002 r., II CZ 25/02, 21 stycznia 2003 r., III CZ 153/02, 9 czerwca 2005 r., III CZ 44/05, 6 maja 2010 r., II CZ 38/10, i 20 lipca 2012 r., II CZ 66/12).

W sprawie przedmiotem zaskarżenia kasacyjnego uczestniczki, podobnie jak uprzednio zaskarżenia apelacyjnego, jest rozstrzygnięcie wpływające na skład spadku po J. R. Zdaniem uczestniczki, inaczej niż zostało przyjęte w zaskarżonym postanowieniu, nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta [...], i nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta [...], stanowiły współwłasność S. R. i jego pierwszej żony, S. R., w związku z czym udziały we współwłasności tych nieruchomości S. R. weszły w skład spadku po niej i podlegały dziedziczeniu przez jej dzieci: J. R., K. N. i H. M. Wartość tego zaskarżenia, ustalona w przedstawiony wyżej sposób na potrzeby oceny dopuszczalności skargi kasacyjnej mogłaby więc, w świetle powyższych uwag, nawet przekraczać wartość udziału uczestniczki. Jednakże w niniejszej sprawie brak podstaw do określenia wartości zaskarżenia kasacyjnego we wskazany wyżej sposób. Sąd wydając postanowienie wstępne nie ustalił wartości dzielonego majątku. Tym samym nie ma zakładanej w sprawach działowych możliwości odwołania się w celu określenia wartości zaskarżenia kasacyjnego do ustalonej przez sąd wartości przedmiotu podziału i określonych jego składników oraz udziału skarżącego. W tych okolicznościach, za podstawę rozstrzygnięcia o dopuszczalności wniesionej skargi kasacyjnej ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia należało uznać art. 398² § 1 k.p.c. i wskazać przez uczestniczkę wartość przedmiotu sporu w pozwie o uzgodnienie stanu prawnego ujawnionego w księgach wieczystych nieruchomości z rzeczywistym stanem prawnym.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 i art. 13 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

